

“Kunt U wat gemakkelijker praten?”

drs. W.v.d.Wouw

“Kunt U wat gemakkelijker praten. Ik begrijp er niks van!” Met deze interruptie onderbrak een assertieve vrouw met een verstandelijke beperking de bijdrage van Mgr. Van Burgstede tijdens de presentatie van het nieuwe boek “Een kerk van en voor allen! Wegwijzers naar een inclusieve geloofsgemeenschap met mensen die een verstandelijke handicap hebben”.¹ Met een mini-symposium, georganiseerd door het Platform “Samen geloven? Gewoon doen!”, werd het boek op 2 september in het Protestants Landelijk Dienstencentrum aangeboden aan vertegenwoordigers van kerk en staat.

Dat deze moedige dame de plaatselijke kerkleider in zijn rede moest onderbreken maakte pijnlijk duidelijk hoe noodzakelijk het boek is. Het zijn immers niet enkel mensen met een verstandelijke beperking, die zich niet thuis voelen in de kerkgemeenschappen, maar dat geldt evenzeer voor andere bijzondere doelgroepen. Ook (ex)psychiatrische patiënten, lichamelijk gehandicapten, jongeren, homoseksuelen, (ex)gedetineerden, woonwagengewoners voelen zich vaak niet verstaan en gekend door de plaatselijke geloofsgemeenschappen. De leegloop van de kerken bewijst bovendien dat dit niet alleen voor bijzondere groepen geldt. “Er wordt in het samen kerk-zijn van mensen met en zonder beperkingen vaak veel gedaan maar zonder goed na te denken”, merkte dr. Herman Meininger, de initiatiefnemer en samensteller van het boek fijntjes op. Mensen met een verstandelijke beperking zijn zoals andere bijzondere doelgroepen weliswaar welkom in de kerk, mits...En dan volgen er meestal een reeks van voorwaarden die aanpassing aan ‘onze manieren’ tot doel hebben. Het antwoord van de monseigneur gaf precies aan hoe kerken vaak handelen. “Ik moet er nog eens een uurtje voor gaan zitten om dit te herschrijven zodat jullie het ook begrijpen, maar nu ga ik verder met mijn verhaal.”

Het boek is een oproep aan de kerken om na te denken hoe men de dingen kan aanpakken alvorens tot handelen over te gaan. Daarbij gaat het niet over de vraag ‘Wat kunnen wij als kerkgemeenschap voor deze bijzondere doelgroep doen?’ Maar ‘Hoe gaan wij er als gemeenschap erop vooruit als wij inderdaad een inclusieve gemeenschap vormen?’ Luisteren naar bijzondere doelgroepen, zoals mensen met een verstandelijke beperking, levert een nieuwe manier op van kijken naar en denken over alles wat een gemeente van de Heer doet in vieren, leren, zorgen voor elkaar en anderen.

De vertegenwoordigers van de wereldlijke en kerkelijke overheid hadden zich ter voorbereiding op hun inleiding kunnen oefenen in het luisteren naar mensen met een verstandelijke beperking. Ze waren bij hen bezoek geweest of hadden aan een gezamenlijke activiteit deelgenomen. Kennismaken met hun belevingswereld, zo hoopten de initiatiefnemers, zou hopelijk leiden tot een betere inleving en verstaan en minstens verstaanbaar taalgebruik. Opvallend was dat de vertegenwoordiger van het Ministerie hierin beter geslaagd was, dan de vertegenwoordigers van de kerken.

Drs de Goei, directeur-generaal van het Ministerie van V.W. & S., die staatssecretaris Ross-van Dorp verving, had zich persoonlijk laten raken tijdens een viering met mensen met een verstandelijke beperking in zijn onmiddellijke woonomgeving. Zijn persoonlijke getuigenis was dan ook een warm pleidooi voor de lokale gemeenschappen om inclusiviteit tot hun doelstelling te maken, waardoor zij partners in de zorg worden. In zijn reactie gaf de dagvoorzitter en tevens voorzitter van het Platform, Bernard Baakman, de secretaris-generaal als huiswerk mee na te denken over wat dit voor politieke consequenties heeft? Zou dit, zo stelde hij in een interview in Trouw dan ook niet moeten betekenen, dat de overheid de kerken financieel zouden moeten steunen om hun rol in de zorg waar te kunnen maken?

Behalve van Burgstede, sprak ook ds de Fijter, vice-voorzitter van de PKN synode, namens de kerken en benadrukte, dat de kerken erop vooruitgaan als zij meer inclusief gaan denken en vooral gaan handelen. Dat is dan ook wat het boek bedoelt: dat zowel professionals als vrijwilligers binnen de geloofsgemeenschappen gaan doordenken hoe zijn ‘inclusief’ vorm kunnen geven aan vieren, leren, pastorale presentie, gemeenteopbouw, beleid en diaconie. 15 gespecialiseerde auteurs op deze deelgebieden hebben de vraag gesteld wat kerkzijn en geloven betekenen als ze doordacht worden vanuit het perspectief van de aanwezigheid van

mensen met een verstandelijke handicap in de geloofsgemeenschap. Een perspectief dat overigens gemakkelijk kan worden gegeneerd naar andere doelgroepen en die bovendien kan leiden tot een paradigma-verschuiving: hoe kunnen we er als geloofsgemeenschap rijker en beter van worden als specifieke groepen van ons deel gaan uitmaken?

De initiatiefnemers hopen ook dat de in deze theologische de bundel verzamelde know how ook in een internationaal forum een belangrijke bijdrage kan leveren; over mogelijkheden daartoe moeten we te gelegener tijd eens verder denken. Belangrijk zou kunnen zijn om langs de weg van kwalitatief sociaalwetenschappelijk onderzoek in beeld te kunnen brengen wat de behoefte aan zingeving is bij mensen met een verstandelijke beperking, welke uitingsvormen daarvan te onderkennen zijn, welke vraag dat voor anderen impliceert en hoe het verloop van inclusieprocessen binnen een geloofsgemeenschap nog preciezer in beeld kan worden gebracht? Engels onderzoek op dit terrein heeft geleid tot korte maar heldere handreikingen voor instellingen, voor lokale geloofsgemeenschappen en voor mensen met een verstandelijke beperking zelf.

Rol geestelijke verzorging

Betekent een grotere rol van de geloofsgemeenschappen een inperking van de geestelijke verzorging binnen en vanuit de instellingen? Immers instellingen pleiten er soms voor de geestelijke verzorging voor mensen met een verstandelijke handicap onder het mom van normalisatie en integratie over te dragen aan de plaatselijke kerken, terwijl in feite daaraan vaak financiële motieven te grondslag liggen. En in een aantal nieuwe vormen van zorgfinanciering wordt de vergoeding van geestelijke verzorging problematisch.

De vertegenwoordiger van de overheid was daarover heel duidelijk. Uitdrukkelijk mede sprekend namens zijn politieke baas, liet de Goei weten, "dat geestelijke verzorging een onlosmakelijk onderdeel vormt van de zorgrelatie en dat dit een basisvoorwaarde van goede zorg is." Volgens hem zouden bij de invulling daarvan instellingen ook ouders en cliënten een grote rol moeten laten spelen. Het is opmerkelijk dat in een tijd die bol staat van termen als 'zorgproducten', de secretaris-generaal uitdrukkelijk stelde, "dat zorg geen verzameling van producten is" en ook "dat geestelijke verzorging geen zorgproduct is, maar een passie van allen en voor allen" Daarmee het integrale karakter van geestelijke verzorging nog eens benadrukkend en de verantwoordelijkheid die elke zorgverlener heeft om zingevingaspecten van cliënten tot hun recht te laten komen. "Zingeving hoort erbij, anders is er geen zorg", stelde hij. Juist de geestelijke verzorging heeft in zijn visie als taak cliënten te laten weten "jij ben waardevol". Lokale geloofsgemeenschappen, die een afspiegeling vormen van de samenleving, dienen hierin uitdrukkelijk een rol te spelen, ook en vooral in de richting van cliënten. Wat die rol precies zou kunnen zijn, liet de Goei in het midden. Wél werd duidelijk dat in zijn ogen de institutionele geestelijke verzorging ook een taak heeft in het transmurale werken.

H.P. Meininger (red.), Uitg. Meinema Zoetermeer (2004)

Een bespreking van dit boek treft U aan op pg.... Van deze uitgave.